

ut fere omnibus immodicis hæmorrhagiis esse solet; facile enim fit, ut ex assiduo motu oris, partiumque vicinarum, etiam si levis sit, venæ majorem in modum adaperiantur, & sanguinis motus concitetur, in fluore albo, nisi admodum immoderatus sit, nequaquam æquale periculum imminet, sed adhibita cautela, poterit recitatio esse innocua. His addi potest dolor uterinus, & ipsius uteri suffocatio, in quarum ægritudinum prima dicendum, quod nisi dolor acerbitas obster, recitatio non fit prohibenda; in secunda vero dicendum, quod, si ea passio fit insignis, & frequenter prebendat, omnino prohibeat hominem à divinorum recitatione: nam & maxima in ea anxietudo interuenit, & multa, ac confertim facta spirituum resolutio, ex qua summa corporis debilitas infirmas insigniter exercent.

35 Postremo de Tumoribus, & vulneribus mentio habenda. & Tumores quidem pro partibus, quam obident, natura, pro accidentium concomitantia, pro humorum ipsos excitantium qualitate possunt aut notabile nocumentum à recitatione reportare, aut immanes ab omni noxa esse; nam Tumoribus, exempli gratia, calidis, caput occupantibus, aut pectus, vel alias insignes corporis regiones, febribus concomitatis, doloribus, inflammationibus, recitatio certam afferre potest, ac insignem noxam; contra si frigidi sint, si ignobiliores partes obideant, si leuibus accidentibus associantur, recitatio nulli nocumento esse poterit: idemque de vulneribus videtur determinandum, quæ tamen magnitudine non sunt æstimanda, sed qualitate, & partium nobilitate; nam & leuiuscula quidem capitis vulnera (nisi adeo exigua sint, ut aspernabilia iudicentur) aut pectoris, aut aliarum nobiliorum partium, & ubi aliqua magna vena aut arteria continui solutionem patiatur, aut si sanguinis rejectio difficulter cohibeatur, non modo à simplici recitatione insignis damnum reportare possunt, sed etiam ex frequentato, ac leui sermone, & multo magis ex lectione.

Morbus denique Gallicus; cutaneæ infectiones, & alii quidam affectus, de quibus hic peculiaris mentio non habetur aut ex se quidem nullam oblationem ex recitatione reportare possunt, aut si aliquibus symptomatibus, majorique morbo associantur, ad superiora capita reduci possunt; iuxta quorum determinationem aut notabiliter oblati à recitatione eos posse, aut non ita, ut sufficienter excusent, nobis determinare licet.

S V M M A R I V M.

- 1 Morbi à privata recitatione excusantes, multo magis excusant à publica.
- 2 Morbi aliqui etiam si prohibeant recitare, non prohibent adesse in Choro.
- 3 Vertigo leuis an excuset à publica recitatione.
- 4 Melancholia, & Insania, an à publica recitatione excuset.
- 5 Epilepsia an ab eadem recitatione excuset.
- 6 Asthmatici à publica recitatione, an excusentur.
- 7 Stomachi dolor, cruditas, & alii huiusmodi morbi, an à publice recitando excusentur.
- 8 Calculosi à publica recitatione an excusentur.
- 9 Heruosi an in Choro recitare cogendi.

- 10 Arthritici dolores an ab ea recitatione excusentur.
- 11 In febribus intermittentibus an valeat excusatio recitandi in Choro tempore intermissionis.
- 12 Fluxus mensurinus immodicus an Mulieres à publica recitatione excuset.
- 13 Excusatio à publica recitatione locum habet in quibusvis sanguinis evacuationibus immodicis.
- 14 Fluxus albus uterinus, an mulieres à publice recitando excuset.

De recitatione publica in Choro faciendâ.

QVÆSTIO III.

QVæ à privata recitatione divinorum idcirco hominem excusare possunt, quia ex ea notabile ejus saluti detrimentum imminet, multo magis excusare videntur à publica recitatione in Choro; nisi forte illud adnotare liceat, nonnullos ex prædictis morbis à recitatione quidem homines prohibere debere, quia ab ea insigniter oblaederentur, qui tamen prohibere non possunt, quo minus præcites in Choro esse possint, ut exempli gratia Surditas est, Ophthalmia, Cæcitas, sanguinis sputum, stomachi dolor non actu affligens, & omnes pene morbi, qui etiam in interpolatione excusare possunt ob reversionis periculum, & alii permulti, ergo nisi simul & semel qui eximitur à recitatione, eximitur ab interuentu in Choro (non inquam ab auditione recitandi, nam de hac re suo loco dicam) certe de huiusmodi morbis esset peculiaris considerandum, cum tamen hoc (nempe an excusatus à publica recitatione, excusetur etiam à presentia in Choro) sit mihi adhuc incomperum, neque ullam circa hoc Canonitarum determinationem viderim, de illis ulterius verba facere pro nunc superselebo, rejiciamque id ad tam ipsam quaestionem de auditione recitandi.

Sed præter commemoratos morbos, qui excusare videntur à privata recitatione, adhuc alii sunt, qui non à privata, sed à publica tantum excusare debent, de quibus aliquid peculiariter addendum. Diximus ergo leuem vertiginem, sed non frequentem nullo modo impedimento esse, quin homo possit divina recitare, quod quidem non in recitatione privata tantum, sed etiam in publica locum habet, dari tamen potest casus (nec difficilis quidem eventus est) ut homo ex aliorum hominum frequentia, ex aeris exaltatione, ex cantu, ex luminibus, aliisque huiusmodi concurrentibus facile vertiginem pateretur, tunc ergo quia morbus non solum semper repellulare potest, sed ex frequentatione Chori majorem in modum adaugeri, certe homo ex tali recitatione non nisi notabile nocumentum saltem processu temporis expectare rationabiliter possit; nam, ut diximus, vertigo præiudicium quoddam est majorum morborum, & si frequenter prehendat, etiam si levis sit, in eos tandem terminatur; at vero si vertigo levis sit, neque ex hac causa irritetur, tunc certe non majus detrimentum homo reportabit à publica, quam à privata divinorum recitatione.

Iam vero, præteritis aliis quibusdam morbis, Melancholia, & Insania idcirco de se particularem

Qvæstio III.

De Officiis Divinis.

larem speculationem exposcunt, quia, ut de vertigine diximus, exire solet, quod aliqui ex hac una causa, nempe ex publica recitatione, & ex hominum frequentia, facile mente moventur; idcirco igitur, licet in Melancholia, & dementia, cum habent dilucida intervalla longa, ut sex mensum, aut etiam integri anni, dixerimus non posse ægros notabiliter lædi à privata divinorum recitatione, tamen ubi interuentus in Choro esset procathartica causa reversionis paroxysmi, jam abstinere omnino debent ægri ab hac publica recitatione, quia non solum morbus revertetur, sed ægri in pejorem omnino statum singulis diebus lapsi, tandem nunquam resipiscerent, quæ quidem locum quoque habent in Epilepsia, quam certe non aliam ob causam sacrum morbum vocari voluerunt aliqui, nisi quia in sacris faciendis ipsorum hominum frequentia illi obnoxios molestare consuevit, quem admodum & ob id ipsum Comitialis dictus est, vel quia cum ægros præhendunt dum Comitia haberentur, Comitia dimittebantur: omitam autem volens alias causas cur Sacer ab Auctoribus dictus sit, recentitas præcipue à Mercurial. lib. 1. præf. cap. 26. in princ. esset ergo omnino evitanda publica recitatio ab Epileptico, dummodo soleat alias Epilepticis insultibus molestari; non enim ex hoc quod quis semel, aut iterum Epilepsia sit correptus, quicquam timere sibi debet ab hac publica recitatione, sed si frequentius corripatur, ac præcipue expetitur sit ea occasione se concidere, tunc omnino abstinere debet, quia facile est hominem in accessione succumbere, si frequentius revertatur, ac fortiter,

6 Quoad Asthmaticos, seu Anhelatores illud considerandum, an à motu lædantur, nec ne; sunt enim qui, vel leuissimo motu facta, suffocari plane videntur, hi autem non tam ratione recitationis in iplo Choro faciendæ, insigniter oblati possunt, quam ratione motus, neque solum eundo, & redeundo, sed etiam in aliis plerisque corporis motionibus, quæ in Choro fiunt; nam quoad ipsam vocem jam monuimus, ægros magis iuvari, quam oblati posse à divinorum recitatione, neque ob id, quod in publica recitatione vox magis elevetur, expectandum idcirco majus nocumentum inde est, nam contra pectus cum vox attollitur expeditius à crassif, viscidisque materiis illud obidentibus expurgatur, & respiratio liberior evadit; unde huiusmodi ægri (nisi moveri prohibeantur, quod maxime in ipsis accessionibus habet locum) in Choro interuenire debent, ubi primum publica recitatione in divinum cultum directa, & ex ea etiam notabile levamen suæ ægritudinis reportare poterunt, si studiose vocem attollant, atque pectus exercent, facile enim experientur illud ab excedentibus excrementis hac ratione expediti.

7 Stomachi dolor, qui moderatus sit, ejusque cruditas, & inflatio, nausea, inappetentia, aliaque ejus symptomata à materia cruda dependentia non sunt impedimento publicæ recitationi; cum enim vociferatio ex Antyllo apud Orisium loco sæpe cit. cap. 8. calorem augeat, purget, firmet, & attenuet, solidasque corporis partes robustas, puras, & offensæ minime ob-

noxias reddat, præsentaneo remedio his affectibus esse potest, quod & ipse Antyllus paulo post addebat dicens, Convenit autem hæc stomachicis, vomentibus, acidum rustantibus, ægre concoquentibus, &c. unde quo magis ægri huiusmodi in Choro vocem attollant; eo magis à circumstante populo officia divina percipientur, & sic ipsi magis debito satisficient, ac magis etiam ab ipsamet recitatione juvantur, eadem ratio est de Hydropicis, Chachecticis, crudisque humoribus repletis, ac refrigeratis, immo, ut idem auctor dicebat, etiam de his, qui ex morbo refici debent, his enim omnibus accommodatissimam vociferationem esse inculcabat. Qui calculo laborant, ut diximus, à privata recitatione nihil quicquam oblaeduntur, non sic autem à publica, intelligo autem de iis, qui doloribus Nephriticis ex calculo, aut vesicæ ex eadem causa molestari facile solent, hi enim coacti vocem attollere, iidem doloribus facile præhendi possunt, qui acutissimi, ac molestissimi sunt, ob quorum causam abstinere à recitatione deberent, quod præcipue haberet locum, ubi alias homo expertus sit, se à vocis elevatione in prædictos dolores labi, non tamen quicunque dolor considerabilis esset, sed gravis, aut ejus naturæ, ut cum eo lapis motus facile urinam supprimeret, quod etiam absque illo dolore ex hac ipsa causa, nempe divinorum recitatione alta voce facta accideret, hoc est, ut urina ex moto lapide, vel crassifculis arenulis supprimeretur, homo deberet omnino à recitatione abstinere, quia quanta mala impendant ex urinæ suppressione, quantaque anxietudine homines in ea vexentur, unusquisque novit.

Herniolium non est dubium à vehementiori voce, qua in Choro opus est, posse insigniter oblati, siquidem adaperiuntur magis viæ, & intestina, vel aliud quodcumque Herniam generans ad locum rupturæ decidant, unde non aspernandum incommodum, ac morbus notatu dignus excitatur. Verumtamen cum hæc facile remedium sortiri posse experiamur (nam subligaculis huic negotio aptis intestina, cæteraque à ventre ad rupturam decidantia suo in loco detinemus) nihil incommodi, quod notabile sit, ex recitatione etiam altiori voce facta ægri reportare poterunt: si tamen non obstantibus ligaturis, ex levi occasione intestina in scrotum prolaberentur, non esset ea res negligenda; facile enim fit, ut intestina conduplicata in causa sint, ne feces externi possint, quæ inibi indurate, & superexaltata inflammationem concitant, ægris exitiosissimam, inde enim volvulus fit morbus carnisæ, ac perniciosissimus, ex quo homines frequentius ob ejus ferociam succumbunt, quam liberentur; & hoc quidem familiare Herniosis esse, ut ex hoc symptomate pereant, testatur Paræus lib. 16. cap. 58.

Arthritici dolores etiam si actu affligant, neque exacerbari ex divinorum recitatione, neque graviolem morbum accersere possunt, nisi acutissimi sint, & plures articulos obideant, maxime autem superiores, & præcipue cervicis, tunc enim præterquam quod motu quocunque irritari possunt, ex qua potissimum causa ægri in Choro præcites esse prohibentur, ipsa recitatio alta voce facta possit non aspernabile

nocumentum asserre; nam non modo caput & excalescere, & replere, & consequenter universum corpus, sed etiam humores proritare poterit, & promptius in articulos præcipitare; quin & ad spirituales partes, proximolque articulos eos demandare non absque evidenti salutis discrimine.

Iam vero de privata recitatione in intermittentibus febribus locuti in superiori quæstione, determinatum est, quandonam ea noxia, aut innoxia esse possit; in publica vero recitatione multo magis militabunt quæ inibi concurrere diximus quod spectat ad imminens ex recitatione periculum. illud unum commonefacere hic non relinquendum, quod in Tertiana quacumque etiam levi, & quæ certam, ac longam habet intermissionem non modo quo ad calorem febrilem, sed etiam quoad accidentia, quæ febrem concomitantur; etiam si homo paucitate valeat, non possit sine periculo majoris morbi in Choro officia divina recitare, & ratio est, quia cum in Tertiana putredo accendatur in humore tenui, calidissimo, & facile mobili, non levi negotio evenire potest, ut tam ex motu, quo indiget homo, ut ad Chorum se conferat, quicunque tandem ille sit, cum repeti debeat pluries singulis quibusque diebus, quam ex cantu, & recitatione alta voce facta; ipsa bilis majori cum impetu, ac celerius consuetudo moveatur, ut calor in corpore increseat, & in natura alias disposita eadem bilis adaugeatur, ut paroxyfmi longiores fiant, ac fortiores, ut symptomata multiplicentur, & ut tandem febris ex simplici duplex, ex duplici intermittente continua fiat, & hominem è medio tollat. quæ omnia tanto magis locum haberent quanto esset Tertiana magis exquisita; tunc enim bilis sincerior magis ferociens, cum impetu movetur; unde multo magis hæc locum sibi vindicabunt in juvene naturæ calidæ, & siccæ, in fortibus paroxyfimis, in calore acri, ac fervido, quam in fene, in natura frigida, & humida, in mictioribus accessibus, in calore magis remisso; sed & in Quartana etiam pari circumspectione videtur utendum; ubi tamen simplex est, recitare in diebus remissionis nihil obesse potest. Sed si duplex esset, non esset omni ex parte tutum recitare; quamquam enim integro die febris intermitteat, ægri à præcedentibus accessibus summe debiles, ac defatigati remanere solent, ita ut quiete opus habeant, ne ex labore, quicunque ille sit, labefactata Natura, febris quotidiana fiat, tunc enim in malis æger est, ut dicebat Celsus lib. 3. cap. 15.

Sunt vero etiam in foeminis nonnulla, quæ se se offerunt in hac occasione consideranda; maxime autem considerabiles in ipsis sunt duo affectus, nempe menstruus sanguinis fluxus, cum immodicus est, & alter fluxus albus dictus. de priori enim symptomate dubium non est, quod recitatio in Choro alta voce facta possit illi lumopere nocere, nam viæ magis adaperientur, sanguis magis excalescit, & ad motum concitabitur. ubi ergo hic fluxus adeo superflus sit, ut periculum minetur, & habere soleat accessiones quasdam menstruas, aut etiam minus frequentes, non solum timendum est, ipso symptomate urgente, sed etiam extra ipsius insultum, ma-

xime vero ipso menstruali fluxu ex naturæ præscripto revertente; modica namque occasione hiantibus uteri venis, sanguis ad exitum irritari, ac commoveri potest, & mulierem in commemoratum vitæ discrimen deducere; quapropter illud etiam hic adnotabimus, quod, cum in superiori quæstione admonerim, in nonnullis sanguinis expurgationibus etiam privatam recitationem summo detrimento corporeæ salutis esse, hoc multo magis locum habeat in publica recitatione, ex qua quælibet sanguinis evacuatio præternaturam facta potest incrementum fumere, hominemque evidenti vitæ periculo exponere, si modo ea evacuatio notabiliter superflua, nam alias ubi levis esset, inanis esset timor reportandi aliquidi mali ab ipsa recitatione; dummodo excipiamus sanguinis sputum ex pectore, in quanta circumspectione procedendum Medico est, ut etiam simplici locutioni ægro interdiceret debeat.

Quoad alium vero fluxum, quem album nominavimus, dubitari non ab re potest, an publice recitationi impedimento esse possit, decernendumque id negative, nisi is fluxus consumptivus esset, & ex ejus causa mulier in marasum tendere videretur, tunc enim magis displiceret ex publica recitatione ad Tabem, ac promptius vitam, radicali humido omnino absumpto, obiret.

S V M M A R I V M.

1. Qui non tenentur recitare non tenentur alium recitantem audire.
2. Aliqui sunt qui obligantur ad audiendum Horas Canonicas.
3. In audiendo suus est labor.
4. Labor in audiendo levis, quando sensorium est bene dispositum, contra ubi est male dispositum.
5. Dolores capitis acuti, & inflammationis ab auditione vehementiori irritari possunt.
6. Auris dolor, vel inflammatio quandonam ab auditione excusare possit.
7. Dolores oculorum, & demiam, an & quando excusentur.
8. Dolores si intermittant, tempore intermissionis non excusantur.

Qui recitare officia divina non possunt, an teneantur recitantem alium audire, & quænam etiam ab auditione recitandi hominem excusare possint.

Q U Æ S T I O I V.

Licet communissima Canonistarum opinio ea sit, non teneri eum, qui non potest officia divina recitare, alium recitantem audire, ut testatur Navarr. in manual. cap. 25. num. 100. & de Oration. cap. 11. num. 6. & segg. Suarez de vir. & stat. Relig. cap. 27. nu. 11. Tom. 2. Tolet. lib. 2. Instr. Sacerd. cap. 14. nu. 1. Summa Silvestr. verbo Horas nu. 5. Azor. Instr. Moral. lib. 10. cap. 13. ver. Secundo queritur. Rod. Quæst. Canon. & Reg. Tom. 1. quæst. 42. art. 10. & alii; non deservunt tamen, iidem asserentibus, qui con-

contrariam opinionem veriore crediderint, signanter autem apud ipsos hanc opinionem sequitur Girard. in tract. de assid. orat. quæst. 4. eamque etiam amplectitur Nicol. Plovius de Hor. Canon. quæst. 4. & pro ea Innocentium adducit, quem tamen ceteri omnes pro negativa citare solent. sed quæquid sit de hoc, non hac una tantum ex causa agere etiam de his impedimentis statui, quæ homini iustam præbere possint excusationem, ne audire recitantem teneatur, eo quod tuto auditus sensu uti non possit: sed etiam quia id ipsum ad alia infervire poterit; nam datur etiam in aliquibus obligatio audiendi Horas Canonicas, ut in Religiosorum Laicis. Navarr. ex Palud. de Orat. cap. 11. num. 8.

Est ergo et in audiendo suus labor; nam & sua voluptas, & suus dolor est, ut patet, & adnotat quoque Gal. lib. 1. de Sympt. caus. cap. 6. in princ. consequens igitur est et in audiendo spiritus resolvitur, cum & ex voluptate, & ex dolore spiritus resolvantur, ex spiritu autem resolutione consequitur labor, & ea de causa ad laborem sequitur imbecillitas Gal. comm. 2. de vit. rat. in acut. tex. 47. recte igitur inter ceteras exercitationes, ac labores, quibus in victus ratione utimur, hæc etiam exercitatio, & labor connumeratur, qui per auditum fit, de quo post vestustiores copiose ex Neoteris egit Marcellus Cagnatus de sanitate tuen. lib. 2. cap. 14.

Licet autem labor, quem sensus Auditus facit, levis omnino sit, ubi objectum non sit valde excedens vel in magnitudine, vel in frequentia, ut in sono, ac fragore magno, in frequentata, ac alta, aut alias minus grata vociferatione, in sono maxime acuto, ac perenni, & minime grato, & in summa in omni sono, qui huic sensui aut insigniter displicat, aut illum intense afficiat, tamen id quidem verum est ubi ipsum sensorium, ejusque origo, nempe caput sit bene, & naturaliter dispositum, alias autem ubi præternaturam aliquo modo se habeat, ac male sit dispositum, tunc etiam ab auditione mediocri soni, immo etiam interdum lenis, aliasque non ingrati laborem subit, & male habet, quemadmodum evenit etiam in sensu tactus; ubi enim caro naturaliter se habeat, non ita prompte afficitur à quocumque sensibili; quando vero non naturaliter est disposita, ut exempli gratia, in gravi vulnere, in inflammationibus, & hujusmodi, tunc etiam à lenissimo sensibili pessime afficitur, atque intense dolet, quod eleganter insinuat Torquatus Tassus in sua Hierusal. Can. 12. Stan. 85. dicens in hæc Carmina:

Qual in membro gentis piaga mortale
Tacca s' in fra, e' n' lei cresce il dolore.

Quoniam ergo plures casus dari possunt, in quibus ex sola recitationis auditione homo notabilem læsionem reportare possit, certe omnino necessarium videtur de illis nonnulla in medium asserere, & primo quidem dolores capitis acuti, ac inflammationis ex acuta, ac calidissima materia ortum trahentes, etiam absque febre essent, quod tamen de raro evenire solet, non minimum lædi à sola auditione recitationis divinorum possunt, maxime autem id locum habet in recitatione publica, à qua etiam dolores ad eam acutiem, quam diximus, non deveniret, sed tamen sint magni, & molesti, possunt notabiliter augeri, & majores facti morbum aliquem de certo perneccabilem accerere, quæ tamen locum non haberent in aliarum partium doloribus, ipsa Aure excepta, cujus vel dolor, vel inflammatio, si notabiliter, & insigniter affligant, à simplici auditione recitandi divina majorem in modum irritari possent, ut enim jam monuimus, licet sonus recitantis, moderatus esset, quemadmodum est cantus in Choro factus, tamen organo tam male disposito existente, etiam à moderato illo sono, immo & à leviori, ubi maxime per aliquod notabile tempus frequentaretur, non aspernabilem pareretur læsionem. sed & aliarum quarundam partium ipsius capitis dolores tam male interdum hominem accipiunt, ut à simplici, submissa, ac levi allocutione irritari videantur, qualis esset dolor oculorum maxime pulsatilis, qui vel ex ipso aeris circumambientis motu videtur excandescere, ut in his, qui gravi Ophthalmia laborant non infrequenter experimur. quin & dentium dolor tam acerbus, & atrox interdum est, ut ne levem quidem sonum audire ægrum permittat, neque id mirum, cum ipse motus aer in partem dolorosam impingens videatur ipsius doloris causam augere; neque profecto hæc tam levia sunt, ut saltem in vehementiori sono, qualis est, qui ex cantu in Choro proficiscitur, nulla consideratione digna sint censenda.

Admonendum autem, quod, etsi dolores ad magnam acutiem perveniant, & tamen sint periodici, & omnino remittant, non tam prompte ex hac sola causa, nempe ex auditione aliorum in Choro recitantium, irritari, ac repullulare possunt; unde, cum ex Canonistarum determinatione morbi, qui non perpetuo, sed per accessiones, & circuitus affligunt, non exculant hominem tempore intermissionis à recitatione divinorum, multo minus profecto excusabunt ab auditione recitandi; neque enim tam evidens, aut efficax causa auditio est, aliam mediocri soni, immo & vehementioris, ut Religiosorum in Choro canentium, ut insignem dolorem etiam in homine alias disposito, non tamen actu dolente, causare possit; cum tamen dolores actu affligunt, & acerrimi infimus sunt, hæc ipsa causa, ut diximus, facile potest eos ipsos dolores exacerbare, & adaugere, ob jam mali affecti instrumenti exquisitiorem sensum, & præternaturalem constitutionem. Quamquam, ut finem his imponam, nunquam datur casus, in quo quis insignem læsionem ex sola auditione recitandi reportare possit, quod non simul & semel ab aliquo majori morbo, aliave graviore ex causa ab eadem auditione excusari non possit, itaque superfluum videtur præter commemoratos, de aliis morbis mentionem peculiarem facere, maxime cum excusatio ab auditione vix unquam habere possit locum in recitatione privata, in publica vero semper plura concurrant, ob quorum causam multo facilius homo excusatur, quam ex hac, nempe ex læsione, quam ille audiendo recitantes contrahere potest.

S V M M A R I V M.

1. Sacerdotes obligantur ad celebrandum saltem in diebus solemnibus. & num. 3.

ij. Xx 3

2 In

2. Infirmus est ex legitimis causis impediens celebrationem.
4. Epilepsia quando prohibeat hominem à celebrando.
5. Vertigo an prohibere debeat Sacerdotem à celebrando.
6. In Asthmate quando abstinendum sit à celebratione.
7. Sanguinis sputum an impediatur hominem celebrare.
8. Lipothimia, aut Syncopis quando impedire debeat celebrationem.
9. Cardialgia an impediatur hominem celebrare.
10. Vomitus frequens, & ex levi causa quando impediatur celebrare.
11. Febres que à Missa audienda hominem excusare possunt.
12. In intermittente febris quando excusetur Ager ab audienda Missa.
13. Medici non absque peccato sine necessitate medicamenta præbent diebus festis, & in causa sum, ut illa assumentes Missæ non interveniant.
14. Dolores qui à Missa audienda excusant.
15. Qui morbi ob Aeris injuriam à Missa audienda excusant.
16. Ob motum quomodo excusentur, qui sanguinis rejectionibus molestantur.
17. Qualitas motus, & quantitas consideranda.

Qui morbi Missæ dicendæ, quive audiendæ impedimento esse possint.

QUÆSTIO V.

1. Manifesta est Sacerdotum obligatio ad celebrandum saltem in diebus solemnibus per ea, quæ adducit D. Thom. par. 3. Summ. q. 82. art. 10. & Navar. in man. cap. 25. num. 89. & omnium item aliarum personarum obligatio ad audiendam Missam in diebus festis, qui de præcepto sunt, per Ecclesiæ præceptum, ut omnes Canonistæ testantur, Navar. in man. cap. 21. num. 1. Summa Ang. verbo Missa num. 57. summa Silvestr. verbo Missa. 2. num. 1. Tolet. Instr. Sacerd. lib. 6. c. 8. in utroque tamen casu intervenire possunt legitimæ excusationes, & iusta impedimenta, de quibus idem Canonistæ, inter quæ suum obtinet locum infirmitas, de quo impedimento Medicus consultitur, ad quem spectat determinare, quando sit sufficiens, quando vero non. de eo igitur in præsentî quæstione verba faciemus, ac primo de iis, quæ impedire possunt Missæ celebrationem, deinceps de iis, quæ impedire possunt ejusdem auditionem.
3. Quoad primum ergo notandum, obligationem celebrandi non obligare Sacerdotes singulis diebus, sufficit enim, eique obligationi satisfaciunt, si aliquando celebrent, ut saltem ter in anno. qua veritate stante, rari omnino morbi erunt, qui hominem legitime excusare debeant, cum morbi rari sint, qui indefinenter affligant, & pene nulli, qui non aliquando intermittant, unde potest homo, qui de præsentî aptus non est ad celebrandum, post menstruum, aut bimestrum spatium aptus esse, etsi enim decentius sit in solemnibus festis celebrare, qui tamen tunc non potest, si alio tempore celebret, obligationi satisfaciatur, dummodo ter in anno celebret, ut ego credo, nam hoc ad Canonistæ pertinet.

* Sunt tamen aliqui morbi graves quidem, qui vel ex hac una occasione, si alias familiares sint, possunt reverti, qualis primo loco est Epilepsia, quæ si insignis sit, ita ut homo in terram cadat cum stridore, membrorum distorsione, & spuma in ore, & hoc non semel acciderit, omnino hominem prohibet à celebrando, quod ideo jure determinatum est in cap. Nuper causi. 7. quæst. 2.

Huic autem finitimus morbus est vertigo, cui si homo sit ita obnoxius, ut facile ea prehendantur, ejusque naturæ sit, ut hominem stare non permittat, sed aut quiescere, aut in terram cogat concidere, & diu duret, motusque ejus sit validus ita ut omnia in girum convolvantur, profecto periculosa celebratio esset, maxime quia vertigo hujusmodi solet hominibus jejuniis, stantibus, legentibus, aut aliquid attentius facientibus esse infesta, quæ omnia in Missa celebranda concurrunt.

Timendum insuper esset celebrare in Asthmatis specie illa, quæ Orthopnea dicitur, & quæ hominem suffocare videtur, si alias quis ea de facili prehendantur, & præcipue ex longiuicula sermone, vel vocis aliqui exercitatione, qualem oportet in celebrando intervenire. sic etsi stare quis non possit absque eo, quod facile in anhelationem, spiritusque angustiam labatur, nam ubi in celebrando symptomate prehenderetur, coactus celebrationem continuare facillime in animi defectum impingeret, & vitæ evidens periculum subiret, quæ tamen non haberent locum in aliis levioribus suspitiis, seu Asthmatis speciebus, licet & in ipsa accessione, nempe si in ipsa celebratione accessio irrueret, valde incommoda futura esset celebratio, & nonnisi cum indecentia aliqua abolveretur.

Sanguinis sputum timorofum quoque in hoc negotio est, neque debet homo se huic periculo exponere, ubi alias frequenter sanguinem ex pectoris venis vel erosus, vel scissus, vel reteratis excreet, & maxime urgente adhuc defillatione falsa, & acri ad pectus cum tussi sicca, & perenni; nam profecto facile est in ipsa celebratione, venas adaperiri, & sanguinem ab illis effundi, aliquando in magna copia, non sine multo celebrantis decore, & tanti sacrificii indecentia, neque sine omni ejusdem celebrantis vitæ periculo.

Lipothimiam, aut Syncopi si quis frequenter obnoxius sit, à celebrando debet desistere; nam & jejuno homine, & stante, & quoquomodo laborante irruere hi affectus consueverunt, quem admodum etiam & Cordis tremor, ejusdemque palpitatio, ex quorum causa prompte homo periclitari possit; quæ quidem intelligenda, ut in aliis quibusdam morbis admonui, ubi hujusmodi affectus insignes sint, & frequenter, ac levi ex causa, & maxime stomacho vacuo, & homine diutius stante, aut attente aliquid faciente, revertantur, syncopi excepta, quæ nunquam ita levis est, quin sit gravissima, itaque si his commemoratis ex causis aliquo modo se prodant, hominem à celebrando omnino prohibere debet.

Cardialgia quoque in hac re in censu habenda est, tam atrox enim affectus est, tantaque anxietudine hominem exercet, ut impossibile sit eum inter celebrandum aut animo non deficere, aut inceptam sacrificii celebrationem abolvere, Vomitus etiam molestus, ac frequens fugendus esset, si homo

si homo eo jejunos molestetur, nam alias ubi à cibo, vel longe à cibo, vel in quocunque diei tempore provocaretur, nullum impedimentum præberet, quo minus homo celebrare possit.

Cæterum in Missa audienda tam parum laboris impenditur, ut, nisi obfaret corporis motus, quo indigemus, ut nosmetipsos ad locum sacrum conferamus, vix ullus daretur morbus, ex quo quicquam notabilis periculi homini imminere posset in Missæ auditione; quia tamen absque eo motu huic obligationi satisfacere secundum plurimum non permittitur, & ex ea causa plura in morbis accidere possunt non contemnendum periculum portendentia, peculiariter venit considerandum, quinam ii morbi sint, ex quibus id genus periculi sit expectandum. & primo quod de febribus alias diximus, locum etiam habere in hoc casu potest, nisi aut levissimæ sint, aut simul & leves, & interpolatæ, ut Tertiana, & Quartana. in quibus tamen certum est, quod in diebus afflictionis nullo modo tutum sit, hominem è lecto sese dimovere, & multo minus tutum extradomum prodire, si vehementiores habeant insultus, & maxime in Tertiana, in qua ob humoris ipsam excitantis naturam, & qualitatem, facillime Egri aut in prava symptomata labi possunt, aut febres ex simplicibus duplex, aut continua fieri potest; sed & in diebus quoque interpolationis, ubi Tertiana non omnino aspernabilis sit, sed aliquam habeat vehementiam, non caret periculo sese movere, aut domo egredi; si tamen leviuscula est, utrumque videtur periculo carere, nisi morbosus apparatus majus aliquid malum minaretur. In Quartana, ubi lassitudo non sit adeo excedens, ut ipsa sola per se prohibeat hominem loco moveri, non modo è lecto surgere, domoque egredi, omni vacat periculo, sed etiam sese paulisper exercere; itaque absque incommodo possunt Egri Missæ intervenire.

12. Præterea in his febribus intermittentibus animadvertendum, quod, cum contingat in diebus interpolacionis aut sanguinem minuere, aut medicamentum per alvum purgans exhibere, atque id de necessitate fiat, quia periculosum est in ipsa die afflictionis hæc præstare, certe non careret gravi periculo homines in his casibus sacrificii celebrationi intervenire, ea enim occasione facili negotio in syncopim, alioque non contemnendum affectu labi possunt. At vero non absque peccato alia ex parte à Medicis fieri crediderim, ut in præservativis purgationibus præbentes medicamenta, aut sanguinem absque necessitate extrahentes in diebus festis occasione præsent, ut homines Missæ intervenire non valeant, ipsosque etiam medicamenta assumere, aut sanguinem extrahere, quod pro Canonistis animadvertendum duxi, & multo magis pro ipsis Medicis ad hoc, ut in posterum hoc inconveniens admoniti pro viribus devitent.

14. Cæterum dolores, qui motu irritari possunt ad hoc, ut notabile aliquod periculum minentur, graves esse debent, & cum notabili anxietudine corporis associati, quales sunt qui vel nobilem aliquam partem, vel exquisito sensu præditam obfidere solent, & qui secum afferant alia non con-

temnenda symptomata, vel lassitudines ingentes, inappetentias invincibiles, vigilias insuperabiles, & id genus alia. in his namque similibusque eventibus facile & dolores irritari, & symptomata adaugeri, & homo manifesto vitæ periculo exponi possit. Tales essent dolores capitis acuti cum pulsua, oculorum caligine, vomitu, horrore, & hujusmodi, stomachi vehementes cruciatus cum inappetentia, nausea, lipothimia, dolores colici, Iliaci, Nephritici, quando atrocitate sunt insignes, & alii his non assemiles.

Præterea quidam morbi sunt, qui non tam ex motus occasione, quam ratione externi ambientis periculum minari videntur, si homo illis affectus Aeris sese exponat. hujusmodi esset gravis Ophthalmia, quæ insigne irritari ab externi Aeris injuriis potest, & hominem in pessimum statum conjicere, quæcunque tandem sit temporis constitutio; præcipue autem hoc locum habet in Ophthalmia, quæ & dolore, & inflammatione sit notatu digna. talis etiam morbus esset grave Asthmatis genus, etiam si non actu affligeret, aut medicæ actu affligens vigente Hyemis rigore. & quamquam Cels. lib. 4. cap. 4. nihil magis conferre huic affectui adstruit, quam lentam ambulacionem penè usque ad lassitudinem, docetque exercitacionem ambulandi, currendique esse in eo necessariam, tamen cavendus semper Aeris rigor est, ex cujus tantum culpa hi affectus & recurrunt, & exacerbantur, & acutiores fiunt. Non dissimile commemoratis est sanguinis sputum, quod etiam in magnis Astatis fevribus, & in horridis Hyemis algoribus solet levi negotio recrudescere. ubi igitur proximus timor, ac rationabilis est, ne reversionem faciat, omnino hujusmodi temporis constituciones declinandæ, ne homo mortis periculum ea occasione subeat.

Ex motu quoque rationabilis timor insurgit in omnibus sanguinis fluxionibus, si non modo mediocres tantum, sed & excedentes sint, qualis esset sanguinis vomitus, narium hæmorrhagia, aut hæmorrhoidum, aut menstruorum in fœminis non naturalis evacuatio, cum in omnibus, ac singulis indicia à Medico debeat omnimoda quies, & qualiscunque motus etiam lenis discrimine notabilis non vacet; quin etiam cæteros fluxus, cum ultra modum molestant, non esse ab omni periculo immunes in hoc negotio certum esse debet; nam præterquam quod motu irritantur, facile ex ejusdem motus causa ægotantes in Lipothimiam, animi defectum, ac syncopem labuntur, ex quibus aliquando improvifam illos mortem optetere difficile omni ex parte non est.

In quibusvis tamen casibus præter prædicta qualitas, & quantitas etiam motus faciendi, ut homo ad sacrificii locum se conferat, venit consideranda: non enim dubium est, quod ubi motus modicus sit, & cum parva agitatione, ut si lætica, aut Rheda quis ferri possit major morborum vehementia requiritur, ut ex eo homo quicquam periculi reportare se posse timeat: contra si multus esse debeat, ut si Ecclesia longe distet, si propriis pedibus perficiendus, minor morbus sufficit.

S V M M A R I V M.

1. Vocis exercitatio inter alias corporis exercitaciones commemoratur.

- 2 *Lectionis commoda, & incommoda unde.*
- 3 *In lectione que notanda.*
- 4 *Lectione longe à cibo facta semper tutior, quam proximè à cibo.*
- 5 *Characteres minuti caput, & oculos insigniter fatigant.*
- 6 *Submissa vox, quam clara tutior, alia tamen in multis morbis maxime proficua.*
- 7 *Recitatio sedendo facta tutior, quam ambulando.*
- 8 *Qui capite imbecilli sunt, que observare in recitando debeant.*
- 9 *Qui catharro laborant, quomodo recitare possint.*
- 10 *Qui oculorum vitii molestantur, quomodo debeant recitare.*
- 11 *Asthmatici quomodo recitare debeant.*
- 12 *Qui sanguinis reiectionibus tentantur, que observare debeant.*
- 13 *Qui animo facile deficiunt, quomodo recitare possunt.*
- 14 *Stomachici quomodo debeant recitare.*
- 15 *Ventris doloribus obnoxii, que observare debeant.*
- 16 *Chachectici, Hydropici, Obstruēti, quomodo possint tuto recitare.*

Medica præcepta in recitandis divinis officiiis iis servanda, quibus recitatio ob aliquem morbum noxia quoquo modo esse possit.

QUÆSTIO VI.

Inter ceteras corporis exercitationes Medici vocis exercitationem connumerant, eamque ad corporis salubritatem accommodantes plura de ea re præcepta tradiderunt; inter alias autem de ea signanter exercitatione meminere, quæ lectione fit, in quo genere comprehendere nobis licet divinorum recitationem. quoniam ergo una ex parte in hac re urget hominis obligatio ad recitandum, ex alia vero tumor corporeæ salutis amittendæ, cum nonnullis contingat male affici, & à divinorum recitatione facile notabilem noxam reportare, qui tamen auctoritate *cap. Contraria de consecrat. dist. 5.* moti, aut religionis amore, & Dei obsequentia pellecti corpoream salutem Animæ salutem postponunt, consentaneum est his commemorare quoniam pacto cum minima, aut nulla corporis injuria propriæ obligationi possint satisfacere, quod etiam si observare velint nonnulli, qui levioribus ex causis à divinorum recitatione sese excusant, non tam faciles in posterum erunt ad se ab ea obligatione eximendos, nec Prælati tam indulgentes erunt in illis dispensandis, qui tamen plerumque Medicorum relationi, ad pauca advertentes, & in hoc negotio negligentium acquiescentes, subditos suos ab hoc vinculo exiunt.

Iam igitur in secunda quæstione vidimus, quibus in morbis periculosa esse possit divinorum officiorum recitatio. nunc ut proposita provinciæ satisficiamus aliquid breviter, ac generaliter de lectione dicendum, ut postmodum sciamus quæ commoda, aut incommoda ab illa reportare liceat, & quomodo incommoda evitare, commoda procurare inde possimus, ac profecto lectionis commoda, & incommoda, noxæ, & utilitates à variis rebus dependent, quæ aut ipsum hominem recitantem, aut ipsam lectionem respiciunt. quoad hominem enim videndum, an sanus omnino sit,

an aliqua parte corporis labore, cuius partis respectu lectio illi utilis, aut damnosa esse possit. quoad lectionem autem notatur qualitas ipsius modulationis vocis, tempus legendi, librorum qualitas & quoad res, quæ leguntur, & quoad characteres librorum, locus ubi legitur, quantitas lectionis.

Quoad vocis namque modulationem hæc aut alta est, & clara, aut submissa, & obscura, item aut velox, aut tarda, aut gravis, aut acuta, aliter enim corpus afficit una, quam alia, & una quidem partes roborare, alia illas debiles efficere apta est, & sic de reliquis.

Quoad tempus lectionis vel sit jejuno stomacho, vel à cibo, item vel sit de mane, vel in meridie, vel vespere, vel noctu. item aut ante somnum, aut post somnum. Quoad qualitatem librorum vel constant ii characteribus minutis, vel grossis, vel mediocribus, in qua re alia quoque adnotari possunt. Quoad qualitatem rerum, quæ leguntur, eæ vel seriæ sunt, & graves, vel ludicræ, vel jucundæ, vel molestæ, vel mentem abstrahentes, & summam attentionem facientes, vel contra.

Quoad locum legendi is vel apertus est, vel clausus, vel Soli discooperatus, vel umbra contentus, vel calidus, vel frigidus, humidus, aut siccus, vel ventis bonis, aut malis perflatus, aut nullo vento agitatus. Quoad quantitatem denique lectio aut longa, & multa est, aut brevis & modica, aut mediocris, item aut frequens, aut infrequens, aut una vice confertim facta, aut sensim, & repetitis vicibus.

Qui ergo, non obstante aliqua corporis valetudine, quæ illos excusare possit, recitare divina officia volunt, si quæ inde incommoda eorum saluti provenire possunt, evitare desiderant, has primo generales regulas, quæ sequuntur, observent.

Minus damni semper habet secum lectio longe à cibo facta, quam immediate post cibum, innoxia autem semper est ante cibum, nam quæ immediate à cibo fit præterquam quod requisitam attentionem habere non solet, ciborum concoctioni nocet, caputque multis vaporibus replet, quæ tanto facilius succedunt, quanto attentius homo recitat, aut legit. maxime igitur nocebit recitatio tunc facta ubi caput doleat, aut excrementitiis humoribus sit refertum, ubi oculi fluxionibus sint obnoxii, ubi stomachus difficulter concoquat, & aliis quibusdam casibus, de quibus in superioribus.

Secundo litteræ, vel Characteres minutiores non solum oculos mirum in modum defatigant, quibus inimicissimi sunt, sed etiam caput ipsum, cujus aliquando dolores convocare solent; quapropter semper, atque in omni ætate, in omnique corporis affectione conducibilis, magisque tutum est, crassiorum Characterum libris uti. præcipue autem minutiores evitare debent qui caput, & visum debile fortuntur, & qui quoquomodo oculorum affectibus detinentur.

Tertio sicuti submissa vox nulli pene affectui incommodare est apta, ita alta, clara, & acuta in aliquibus interdum noxia, in aliis etiam perutilis esse potest. in submissa nulla humorum agitatio, nulla, aut saltem modica excalectio succedit. in alta, alta, in acuta major, & minor agitatio, & notabilis capitis, pectorisque vicinarumque partium excalectio exoritur. quemadmodum ergo submissa

submissa capiti tutior est, ita cætera interdum insigniter illi obesse possunt, eodem pacto submissa pectori nunquam inimica, acuta aliquando inimicissima, clara, sonora, & expedita amica plerumque est. Idem quoque de lectione tarda, aut veloci asserendum, illa nihil, aut propemodum, hæc aliquid interdum, plerumque autem insigniter præcipue si simul clara sit & velox hominem exercere, & excalectio apta est, & sic aut nocua, aut innocua, quinimo dicam nonnisi utilis evader.

Quarto recitatio sedendo, aut quiescendo facta nullum habet secum salutis incommodum, nisi procumbendo, & maxime in dorsum fiat; ambulando autem quemadmodum aliquando potest nocere, ita alias utilis esse poterit. sic recitare sub Sole semper nocuum, sub umbra non semper nocuum, si modo neque multum densa sit, neque in loco frigidiori, aut humidiori fiat, exercitatione enim, & recitatione succedit internarum partium excalectio, & evaporatio ad externos cutis poros, unde si ambiens in frigiditate excedat pori constipantur, & vapores ad intra repelluntur non sine notabili salutis noxamento. in humidiori autem loco pori adaperiti ambientis humiditatem excipiunt, unde non contemnenda sanitatis incommoda pullulant. jacendo, & maxime supine recitare habet secum notabile incommodum, in latum non ita. & ratio est, quia supino jacente homine, magis laborant in respirando partes, cum difficilius elevari possint; tanto magis autem eas laborare necesse est, si legere, aut recitare eo modo homo velit, itaque in pectoris affectibus erit hoc maxime noxium.

His ita dispositis, fanis suo juri relictis, si qui capite imbecilli sunt, & quod facile repletur, aut minima ex causa dolet, si nullam noxam à recitatione reportabunt, si recitare videntur immediate à cibo, si recitent voce submissa, in loco amœniori, & aperto, non sub densiori umbra, neque in loco nimium calido, aut nimis humido, si ambulantes, aut sedentes recitent, si non velociter, sed tardiuscule; quæ etiam convenientiis, qui quoquomodo aliqua capitis parte dolent, aut male afficiuntur.

Qui catharro tenui, salso, ac subtili, calido, & acri laborant, leniter recitent, in loco frigidiusculo, voce submissiori, non jacentes, sed stantes, leniter deambulantes; qui autem frigido, ac crasso molestantur, concitatorii sono, altaque, ac clara voce recitare debent, in loco calidiori, stantes, aut ambulantes potius quam sedentes, aut procumbentes. Qui oculorum vitii obnoxii sunt, characteres querant crassiores, sub sole non recitent, neque in loco valde claro, capite non inclinato, sed reclinato potius; nihil enim æque visui obest, quam caput in faciem pronum sæpe habere, atque eo modo aut stare, aut legere, aut aliquid studiose operari, facile namque ex capitis vacuitate ad ipsos oculos delabentes humores visui majorem in modum incommodant; contra vero reclinato ad posteriora capite, humores ab ipsis oculis ad posteriora potius recurrunt. Eadem fugiant qui frequenter Ophthalmia præbendi solent; & cum his fugiant etiam altiori voce, & contentiore, concitatoreque

prolatione recitare, recitentque tardiuscule, ac submissiori voce.

Qui Asthma patiuntur vocis exercitio, ut jam diximus, tutius quam plerique alii uti possunt, idcirco altiori, ac clariori voce, ac concitatore recitare illis conducit, sensim ambulando potius, quam sedendo, aut procumbendo; præcipue autem evitare debent recitare supini jacentes, respirationi enim hic modus est maxime noxius. Frigidiora loca, aut aestuosa videntur, maxime autem Soli discooperata; hoc enim pacto & debito satisfacere, & salutem etiam corporeæ simul prospicere poterunt. Qui hæmorrhagii undecunque fluentibus obnoxii sunt, maxime autem qui sanguinem expuunt, leni omnino voce, tarda, ac submissa recitare debent, sedentes, aut in latum recumbentes potius, quam deambulantes; solem pro viribus evitent, & temperato loco, temperatiorique item diei tempore recitare procurent, nisi ad aliud ex præcepto teneantur. Quicumque animi defectum quomodocumque familiarem habent, quiescentes recitare debent, voce submissa, ac lenissima prolatione, quam minimum corpus recitando defatigantes. hos omnino jejunos esse non conducit, sed satius illis est aliquanto post à cibo recitare, aut saltem ante recitationem aliquid præassumere. Qui stomachi imbecillitate, ac cruditatibus laborant recitatione aptissime corpus exercere possunt, & male habenti stomacho commodissime opitulari, nam ex Celsi consilio *lib. 1. cap. 8.* si quis stomacho laborat, legere clare debet, post lectionem ambulare, quod paulo post repetit. alta igitur, claraque voce, ac concitatorii recitet leniter sub dio perambulando. immo non sola lectio stomachicis conferret, sed etiam vociferatio, teste Orisano *lib. 6. Coll. cap. 7.* nam, ut ibi habetur (ubi speciatim vociferationem stomachicis conferre demonstratur) vociferatio calorem auget, purgat, firmat, & attenuat; consequens ergo est, stomachi cruditates per eam purgari, ejus calorem firmari, concoctionem melius succedere, & inde alia bona emanare, unde proficua erit his, qui in Choro recitare tenentur. Qui ventris doloribus sæpe molestantur ex accumulatis cruditatibus prodeuntibus, non minus quam superiores à recitatione juvari poterunt, & præcipue à vociferatione, quæ in publica recitatione potest habere commode locum. hos etiam cum superioribus jejunos recitare conducit, ut crudæ superfluitates expeditius expurgentur, partium calore firmato. Chachectici, & Hydropici eadem convenire non est dubium, quos etiam si capite firmiore sint, sub Sole recitare permittendum, monentes ut frigida, & humida loca pro viribus declinent. neque secus suadendam iis, qui viscerum obstructionibus, confimilibusque morbis constriantur, præcipue autem ubi ab infirmo calore, & à copia frigidorum humorum excitantur. nam contra ubi calor viget, & humores calidiores abundant, contraria supradictis faciendæ; nempe leviter, ac submissa voce recitare, quiescendo potius, quam ambulando, solem, & calidiora loca evitando, & sic de singulis, quæ etiam pro regula inservire possunt servanda in aliis morbis, qui homini molesti esse solent.

FR. NICOLA RICCARDI
PAULI ZACCHIAE
Medici Romani,
QVÆSTIONVM
MEDICO-LEGALIVM

LIBRI SEPTIMI
TITVLVS TERTIVS.

De Debito Conjuali

Continenti Quæstiones sex,
quarum

- I. Quando, quantum, quomodo debitum conjugale fit reddendum. 529
- II. De his, quæ virum à redditione debiti excusare possunt ex parte sui. 540
- III. De his, quæ Vxorem à debito reddendo excusant ex parte sui. 545
- IV. De his, quæ vel alterum, vel utrumque Conjugem prohibent exigere. 550
- V. De his, quæ Conjuges à redditione debiti excusant ex parte alterius. 553
- VI. Examinantur nonnulla, quæ secundum Canonistas in usu Matrimonii cum peccato inter Conjuges contingunt. 556